

Śmiać się czy płakać – czyli o *Skąpcu* Moliera

Materiał zawiera: 1 ilustrację, 8 pytań (w tym 6 interaktywnych), 1 multimedium (film) oraz 3 polecenia do niego.

E-materiał wzbogacający do: „Nie po to się żyje, żeby jeść...”

[„Nie po to się żyje, żeby jeść...”][\project-link{PWPyr68bD}](#)

Bibliografia:

- Źródło: Moliere, *Skąpiec*, tłum. Tadeusz Żeleński (Boy), Wrocław 1971, s. 130–138.

Śmiać się czy płakać – czyli o *Skąpcu* Moliera

Monety

Źródło: moritz320, Pixabay, domena publiczna.

Twoje cele

- scharakteryzujesz głównego bohatera komedii Moliera *Skąpiec*,
- wskażesz elementy komiczne w utworze;
- określisz rodzaje komizmu w komedii Moliera;
- rozważysz ponadczasowy charakter utworu Moliera.

Komedia Moliera pt. *Skąpiec* pozostaje wierna starożytnej zasadzie *docere et delectare*, co oznacza nadawanie utworom literackim takich walorów, by mogły jednocześnie bawić i uczyć czytelnika. Moliere krytykował panujące za jego czasów obyczaje i piętnował ludzkie wady, jednak unikał przy tym nachalnego **dydaktyzmu**. Dostrzec to można na przykład w komedii *Skąpiec*, w której komediopisarz zawarł studium psychiki człowieka opętanego chorobliwą manią na punkcie gromadzenia pieniędzy. W prześmiewczym i zabawnym stylu Moliere skłania odbiorcę historii o dusigroszu do głębszej refleksji nad naturą człowieka.

Polecenie 1

Przywołaj przykłady bohaterów literackich, którzy popełniali błędy wynikające z ich nadmiernej chciwości lub skłonności do przesady.

Zapoznaj się z zamieszczonym poniżej fragmentem tekstu Moliera *Skąpiec*, a następnie wykonaj ćwiczenia.

⌋⌋ **Molier**

Skąpiec

AKT V, SCENA TRZECIA

HARPAGON, KOMISARZ, WALERY, JAKUB

HARPAGON

Zbliż się tu, wyznaj najczarniejszy postępek, najniegodziwszy zamach, jaki kiedykolwiek popełniono na ziemi!

WALERY

O co chodzi?

HARPAGON

Jak to, zdrajco! Nie rumienisz się za swą zbrodnię?

WALERY

Jaką zbrodnię?

HARPAGON

Jaką zbrodnię, bezwstydnny! Nie wiesz niby, o czym mówię! Próżno udawać; cała rzecz odkryta; dowiedziałem się o wszystkim. Jak śmiałeś nadużyć mej dobroci, wciskać się w dom, aby mnie zdradzić, aby mnie podejść w sposób tak haniebnny?

WALERY

Panie, skoro więc wszystko odkryto, nie będę szukał wykrętów; nie chcę się niczego wypierać.

JAKUB

na stronie

Ej, ej, czyżbym, sam o tym nie wiedząc, trafił w sedno?

WALERY

Zamiarem moim było mówić z panem i czekałem tylko pomyślniejszych okoliczności; ale skoro tak się stało, zaklinam, byś się nie unosił i raczył wysłuchać mego usprawiedliwienia.

HARPAGON

I cóż za usprawiedliwienie możesz przytoczyć, złodzieju nikczemny?

WALERY

Och, panie, nie zasłużyłem na takie nazwisko. To prawda, zawiniłem ciężko względem pana, ale, zważywszy wszystko, błąd mój jest do przebaczenia.

HARPAGON

Jak to? Do przebaczenia! Taka zasadzka! Taki bezczelny rabunek!

WALERY

Przez litość, nie unosź się pan takim gniewem. Skoro mnie wysłuchasz, przekonasz się, że zło nie jest tak wielkie, jak się wydaje.

HARPAGON

Nie tak wielkie, jak się wydaje! Jak to! To moja krew, moje wnętrze, ty wisielcze!

WALERY

Krew pańska nie dostała się w niegodne ręce. Osoba moja i pochodzenie nie przynoszą jej bynajmniej wstydu; nie stało się zgoła nic, czego bym nie mógł naprawić.

HARPAGON

Tego też żądam, abyś oddał to, coś zrabował.

WALERY

Honor pański otrzyma pełne zadośćuczynienie.

HARPAGON

Tu nie chodzi o żaden honor. Ale powiedz, co cię popchnęło do takiego czynu?

WALERY

Och! i pan pyta?

HARPAGON

Oczywiście, że pytam!

WALERY

Bóstwo niosące z sobą uniewinnienie błędów, do których przywodzi: miłość.

HARPAGON

Miłość?

WALERY

Tak.

HARPAGON

Ładna miłość, słowo daję: miłość do moich dukatów!

WALERY

Nie, panie, nie bogactwa mnie skusiły; nie to mnie wcale olśniło. Przysięgam zrzec się wszelkich pretensji do twego majątku, bylebyś mi zostawił to, co posiadam.

HARPAGON

Nie zostawię, u wszystkich diabłów! Nic nie zostawię! A to szczyt bezczelności: chcieć zatrzymać owoc kradzieży, jakiej się na mnie dopuścił!

WALERY

Czyż pan to nazywasz kradzieżą?

HARPAGON

Czy ja to nazywam kradzieżą? Taki skarb!

WALERY

Prawda, skarb najcenniejszy, jaki pan posiadasz, to pewna; ale nie tracisz go przecież, zostawiając go w moich rękach. Błagam pana na kolanach o ten skarb tak pełen uroku; jeśli masz trochę serca, nie możesz mi go odmówić.

WALERY

Przysięgliśmy sobie wiarę i uczyniliśmy ślub, że nic nas nie rozdzieli.

HARPAGON

Znakomita przysięga! [Paradne](#) śluby!

WALERY

Tak, przyrzekliśmy sobie, że będziemy do siebie należeć na zawsze...

HARPAGON

Już ja ci to wybiję z głowy, bądź pewny!

WALERY

Śmierć tylko jedna zdoła nas rozłączyć.

HARPAGON

A to się zapalił do moich pieniędzy!

WALERY

Mówiłem już, nie chciwość popchnęła mnie do tego. Nie te sprężyny, które pan przypuszcza, poruszały mym sercem; pobudki szlachetniejszej natury stały się źródłem tego postępuku.

HARPAGON

On chce tu we mnie wmówić, że przez miłość chrześcijańską dybie na moje pieniądze. Ale ja dam sobie z tobą radę, bezczelny obwiesiu! Sąd zrobi z tobą należyty porządek.

WALERY

Uczynisz pan, jak zechcesz; jestem gotów przecierpieć wszystko z twojej ręki; ale błagam pana, bądź przekonany, że jeśli stało się złe, mnie jednego należy oskarżać. Córka pańska nie ponosi w tym żadnej winy.

HARPAGON

Myślę sobie! Doprawdy, to byłoby dość szczególne, gdyby córka miała maczać palce w takim łajdactwie. Ale, przede wszystkim, chcę odebrać mą własność: zaraz mi tu śpiewaj, gdzie ją ukryłeś.

WALERY

Ja? Jest jeszcze tu, u pana.

HARPAGON

na stronie

O moja droga szkatułka!

Głośno

Mówisz, że nie opuściła domu?

WALERY

Nie, panie.

HARPAGON

No, a powiedz teraz, nie naruszyłeś jej?

WALERY

Ja, naruszyć! Ach, krzywdę pan jej robisz, tak samo jak i mnie; pałałem dla niej jedynie uczuciem niewinnym i pełnym szacunku.

HARPAGON

na stronie

Pałał do mojej szkatułki!

WALERY

Wolałbym raczej umrzeć, niż obrazić ją by myślą najlżejszą: zbyt jest na to czysta i uczciwa.

HARPAGON

na stronie

Moja szkatułka zbyt uczciwa!

WALERY

Jedynym moim pragnieniem było posiadać szczęście jej widoku; żadna zbrodnicza myśl nie skalała uczucia, jakim natchnęły mnie jej cudne oczy.

HARPAGON

na stronie

Cudne oczy mojej szkatułki! Mówi jak kochanek o kochance.

WALERY

Pani **Claude** wie wszystko i może zaświadczyć, jak się rzeczy miały.

HARPAGON

Co? Ona jest współniczką tej sprawy?

WALERY

Tak, panie; była świadkiem naszych wzajemnych zobowiązań i dopiero upewniwszy się o uczciwości mych zamiarów, pomogła mi nakłonić pańską córkę, aby przyjęła me słowo i dała mi swoje.

HARPAGON

na stronie

A to co znowu? Czyżby obawa przed sądem pomieszała mu zmysły?

Do Walerego

Cóż ty tu bredzisz o jakiejś córce?

WALERY

Mówię, panie, że zaledwie z największym trudem zdołałem nakłonić jej skromność do pragnień mej miłości.

HARPAGON

Czyją znów skromność?

WALERY

Córki pańskiej; zaledwie wczoraj dała się namówić do podpisania wzajemnych przyrzeczeń małżeństwa.

HARPAGON

Córka podpisała przyrzeczenie małżeństwa?

WALERY

Tak, panie, i ja również.

HARPAGON

O nieba! Nowe nieszczęście!

JAKUB

do komisarza

Pisz pan, panie komisarzu.

HARPAGON

O, cóż za zbieg niedoli! Cóż za nawał rozpaczy!

Do komisarza

Dalej, pełń pan obowiązki swego urzędu: opisz go w protokole jako opryszka i uwodziciela.

JAKUB

Jako opryszka i uwodziciela.

WALERY

Nie zasłużyłem na te imiona: i gdy się wykryje, kim jestem...

Źródło: Molière, *Skąpiec*, tłum. Tadeusz Źeleński (Boy), Wrocław 1971, s. 130–138.

Ćwiczenie 1

Na podstawie przytoczonego fragmentu oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz „P”, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo „F” – jeśli jest fałszywe.

Stwierdzenia	P	F
Walery najcenniejszym skarbem Harpagona określa jego szkatułkę.	☐	☐
Harpagon, zwracając się do Walerego, używa eufemizmów.	☐	☐
W dialogu Harpagona z Walerym styl wysoki miesza się ze stylem niskim.	☐	☐

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 2

Jakiego związku frazeologicznego można użyć do scharakteryzowania Harpagona? Zaznacz prawidłową odpowiedź.

ma dziurawą kieszeń

ma gliniane ręce

ma lepkie ręce

ma węża w kieszeni

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij zdania podanymi poniżej wyrazami.

Komedia to jeden z [ ] literackich [ ]. Obejmuje ona utwory o [ ] tematyce i żywej akcji zamkniętej rozwiązaniem [ ] dla bohaterów. *Skąpiec* Moliera jest przykładem komedii [ ].

charakterów

gatunków

pomyślnym

satyrycznej

pogodnej

poważnej

niepomyślnym

epiki

dramatu

rodzajów

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ważne!

Rodzaje komizmu:

- komizm sytuacyjny – zabawne, zaskakujące i niekiedy absurdalne wydarzenia, np. Cześnik dyktujący list Dyndalskiemu w komedii Aleksandra Fredry *Zemsta*;
- komizm językowy – dowcipne dialogi, gra słów, przeinaczenia, np. wyrażenie „mocium panie” wypowiedziane przez Cześnika podczas wspomnianej wyżej sceny;
- komizm postaci – wyolbrzymienie określonych cech charakteru bohaterów i ukazanie ich w niekorzystnym świetle, np. każda z postaci przedstawiona we wspomnianej komedii ma wyolbrzymioną charakterystyczną cechę, dzięki której charakter bohaterów staje się przejawskrawiony: Rejent jest powolny, a Cześnik impulsywny.

Ćwiczenie 4

Wskaż w przytoczonym powyżej tekście Moliера przykład:

- komizmu sytuacyjnego;
- komizmu słownego;
- komizmu postaci.

Ćwiczenie 5

Wskaż środek stylistyczny, który został użyty przez Moliера w zacytowanym fragmencie.

HARPAGON

„Zbliź się tu, wyznaj najczarniejszy postępek, najniegodziwszy zamach, jaki kiedykolwiek popełniono na ziemi!”

hiperbola

neologizm

archaizm

zgrubienie

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 6

Określ funkcję środka stylistycznego wskazanego w poprzednim ćwiczeniu.

Ćwiczenie 7

Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Przedstawiając swojego bohatera w sposób przesadny, Molier posłużył się....

krytyką

karykaturą

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 8

By osiągnąć zamierzony efekt śmieszności, Molier wykorzystał w swoim utworze kilka literackich „chwyków”. Przyporządkuj do wymienionych poniżej zabiegów komediowych ich definicje.

groteska

ukazanie błahych, nieznaczących konfliktów pomiędzy bohaterami

farsa

ośmieszanie i piętnowanie ludzkich przywar

satyra

przejaskrawienie świata przedstawionego

karykatura

wzmocnienie w opisie charakterystycznych cech postaci

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 9

Wypisz przykłady elementów groteski w *Skąpcu* Moliera.

Zapoznaj się z filmem pt. „*Skąpiec* Moliera”, a następnie wykonaj polecenia.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/RbKeDVbm7js0r>

Film „*Skąpiec* Moliera”

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Film, w którym na tle epoki przedstawiono komedię Moliera *Skąpiec*.

Polecenie 2

Określ funkcje komedii jako gatunku literackiego w czasach Moliera i współcześnie.

Polecenie 3

Wyjaśnij, na czym polegała i z czego wynikała dysfunkcyjność rodziny Harpagona.

Polecenie 4

Określ, jakie przesłanie niesie ze sobą utwór Moliera i rozstrzygnij, czy ma ono charakter ponadczasowy. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Polecenie 5

Rozważ, czy gromadzenie dóbr materialnych to droga do osiągnięcia szczęścia. W pracy odwołaj się do komedii Moliera *Skąpiec*, utworów literackich z dwóch różnych epok oraz wybranego kontekstu. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 400 wyrazów.

Słownik

dydaktyzm

uczenie kogoś poprzez przekazywanie mu odpowiednich wzorów do naśladowania
paradny

zaskakujący, absurdalny, śmieszny

Notatnik

Bibliografia

Molier, (1971), *Skąpiec*, tłum. Tadeusz Żeleński (Boy), Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Łubieński T., (2013), *Molier nasz współczesny*, Warszawa: Towarzystwo „Więź”.

Wolański A., (2008), *Edycja tekstów*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.